

● *Імена, як стяги*



Ніл Хасевич. Автопортрет (олівець). 1945 р.

п'ять кілограмів паперу і вишневе дерево». Адреса також була – бункер поблизу с. Сухівці. Уранці 4 березня 1952 року підрозділи МДБ оточили хутір Лаврина Стацюка. Почався допит господаря. У стайні (в інших документах – клуні) під дровами знайшли вхід. Вимагали здатися. У відповідь – мовчанка. З криївки пішов дим (очевидно повстанці спалили деякі документи). В схроні пролунали постріли: воїн-художник застрілився із двома своїми побратимами. Тоді чекісти вкинули до схрону гранати. Привезли трьох вбитих до Клеваня. На дві доби залишили їх під дубом, на третю – вивезли в невідомому напрямку. До сьогоднішнього дня невідомо, де похований художник – повсталець.

В архівах СБУ зберігається кримінальна справа щодо родини Стацюків – Лаврина, Пріськи, та їх молодшого сина, Григорія, а також свідчення тих, хто брав участь у ліквідації Бей - Зота. Родину Стацюків піддали допитам (хоча після тортур ще на своєму подвір'ї вони виказали місце знаходження криївки). Згодом були засуджені до 25 років таборів із конфіскацією майна.

Життя і діяльність славетного сина українського народу Ніла Хасевича – приклад боротьби у важких історичних умовах за краще майбутнє України як незалежної та самостійної держави.

Світлана РУДА,
головний спеціаліст архівного
відділу Рівненської районної
державної адміністрації

12 жовтня 2017 р.

“Слово і час”

НІЛ ХАСЕВИЧ: «... Я Б`ЮСЯ РІЗЦЕМ І ДОЛОТОМ...»

14 жовтня вважається днем заснування Української повстанської армії. В цьому році ми святкуємо її 75-річчя. УПА – єдина армія в світі, яка під час Другої світової війни одночасно воювала проти гітлерівців і більшовиків. УПА була неймовірно організована: чітка структура з субординацією, розкладом і жорсткою дисципліною. Багато істориків продовжують вивчати УПА як ідеальний приклад військової організації. Пропаганда була мало не основною діяльністю УПА. Вік членів УПА в середньому складав 18-26 років. У всіх повстанців для надійної конспірації було декілька псевдонімів. Бійці діставали зброю в Червоної армії, часто маскуючись під радянських партизанів, пізніше відбивали в угорців і німців. УПА випускала навіть свої гроші – бофони (від «бойовий фонд») – грошові квитанції з національною українською символікою.

За час існування УПА було спроектовано і збудовано приблизно 10 000 кришок. Спецслужби СРСР розповсюджували навіть інфекційні захворювання в місцях найбільшого скупчення повстанських загонів. Останній командуєний УПА Василь Степанович Кук у 90-роках відмовився брати нагороду від влади, тому нагороджений посмертно. Після Степана Бандери та Романа Шухевича найбільш легендарна та визначна особистість – Ніл Хасевич.

Народився талановитий художник і патріот 25 листопада 1905 року в селі Дюксин Костопільського повіту. Батько віддав навчати сина до духовної семінарії, де талановитий юнак почав займатися іконописом. В 1918 році під час аварії на деражнянському залізничному переїзді Ніл з мамою потрапив під потяг. Мама загинула, хлопчик залишився без лівої ноги. Протез зробив собі сам.

Навчався у художній майстерні



Бофон УПА. Автор - Ніл Хасевич

Василя Леня у Рівному. Продовжив навчання у Варшавській академії мистецтв. У мистецьких колах Варшави, Львова Ніла знали як чудового художника. Його мистецькі твори експонувалися у Варшаві, Нью-Йорку, Берліні, Чикаго, Львові, Рівному.

Початок Другої світової війни змушує його повернутися до рідного Дюксина. Він працює суддею в Деражному. Роботу в газеті «Волинь» він отримує в 1941 році. В той час редактором часопису був Улас Самчук. Хасевич стає членом Волинського Українського об'єднання, особисто знайомий зі Степаном Бандерою та іншими керівниками українського національного руху.

У квітні 1942 року під час масових формувань загонів УПА, художник долучається до підпільної діяльності і прибуває в Орв'яницькі хутори (Дубровиччина). Постійна робота в криївках, небезпеці, на маршах не перешкоджають Нілу бути талановитим пропагандистом, керувати повстанською друкарнею, бути редактором і художником. Хасевич видавав повстанський журнал «До зброї», летючки-листочки, альбоми карикатур. Він створив мистецьку школу для бійців УПА. Всі роботи волярів-художників присвячені героїці та будням повстанського руху. Ніл Хасевич в 1943 році був нагороджений Срібним Хрестом Заслуги за діяльність в національно-визвольній боротьбі ОУН-УПА (макет цієї нагороди від часу раніше розроблено ним самим, як найбільша відзнака УПА). У бункерах Ніл створив цілу низку художніх творів, виготовляв дереворити (техніка гравюри на дошці з дерева розрізаного впоперек шарів), розробив ескізи орденів і медалей та інших нагород УПА. В 1943-44 роках очолював пропагандистський



Один із дереворитів Ніла Хасевича

напрямок групи УПА «Північ», якою керував Клим Савур.

У 1950 році за океаном вийшли альбоми Хасевича «Волинь у боротьбі», «Графіка у бункерах УПА». Більшість робіт датована 1948, 1949 роками.

Москва влаштує нещадне полювання на відомого і знаменитого повстанця. На слід «Зота» («Левко», «Рибалка» «333» - інші псевда Хасевича) чекісти виходили кілька разів. Тим більше, коло звужувалося: вони мали інформацію, що протягом 1946 -1948 років «333» перебував у схронах Радухівки, Пересопниці, Білівських хуторів. Питання - де саме? Знайшли його випадково. В одній із захоплених кришок солдати знайшли зашифрований документ, у якому було написано: «Заготували для вас

Ніл

п'ят

рев

поб

195

хупі

пит

мех

вхід

моє

вид

мен

вої

сво

вки

тьр

зал

вив

сво

хов

Е

мін

цю

лод

свід

від:

під:

ще:

міс:

бул:

кон:

Х

укр:

- п

рин:

Укр

дер